

УДК 336.717.8

Я.В. Жарій, канд. техн. наук, доцент

М.В. Дубина, канд. екон. наук

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ПАРАБАНКІВСЬКИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

У статті наведено і розкрито суть основних напрямів розвитку системи парабанківських посередників та підвищення ефективності їх діяльності на фінансовому ринку України.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування фінансового ринку в Україні, який тісно пов'язаний з діяльністю фінансових установ, є важливою складовою розвитку національного господарства. У нашій країні склалася банкоцентрична модель національної економіки, відповідно до якої банківська система здійснює найбільш помітну та важливу роль у відносинах мобілізації і розподілу капіталів, у процесах кредитування та інвестування.

Однак досвід іноземних країн свідчить, що банківські установи не можуть надавати повний спектр фінансових послуг, потреба в яких є у фізичних та юридичних осіб. Така ситуація обумовлена низькою рентабельністю певних видів фінансових послуг для банків та обмеженнями, які існують у чинному законодавстві (наприклад, видача короткострокових та невеликих за обсягами кредитів готівкою, приймання депозитів більше ніж на один рік тощо). Це призводить до незацікавленості банків у впровадженні цих послуг.

У багатьох розвинутих країнах, для яких теж притаманна банкоцентрична модель розвитку національної економіки, незайняті банками сегменти на фінансовому ринку займають суб'єкти системи парабанківських посередників (СПП). До них прийнято відносити страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії, у тому числі лізингові та факторингові компанії, інститути спільного інвестування. Акумуляуючи кошти індивідуальних інвесторів і вкладаючи їх у різні економічні проекти, ці небанківські фінансові установи, забезпечують рівновагу на ринку фінансових ресурсів через погодження пропозиції і попиту, перерозподіляють і знижують фінансові ризики, забезпечують підвищення ліквідності фінансових інвестицій внаслідок професійного управління ними. Тобто, крім досягнення власних комерційних цілей, парабанківські посередники сприяють вирішенню загальноекономічних завдань та економічному зростанню в країні.

В Україні також спостерігаються тенденції щодо активізації СПП, однак внаслідок впливу економічних, історичних, правових та організаційних чинників, темпи розвитку системи парабанків є незначними, і потенціал їх діяльності залишається невикористаним національною економікою. Тому розгляд питань реформування СПП та пошук напрямів підвищення ефективності діяльності цих посередників не можуть не бути актуальними в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існують численні розробки щодо діяльності фінансових посередників на фінансовому ринку України загалом та парабанківських посередників зокрема. Варто відзначити значні здобутки у вивченні різнопланових теоретичних та практичних проблем розвитку фінансових посередників у наукових працях А.М. Білоченка, О.Д. Василика, З.М. Васильченко, Н.І. Версаль, А.С. Гальчинського, С.В. Герасимової, О.І. Гонти, С.М. Еш, В.В. Зимовця, С.П. Зубика, В.П. Ільчука, А.В. Канаєва, В.В. Корнеєва, З.Я. Лапішко, В.Г. Маргасової, С.В. Науменкової, В.М. Опаріна, В.Ю. Прокопенко, Б.І. Пшика, М.І. Савлука, В.Б. Тропіної, В.М. Федосова, В.П. Ходаківської, І.О. Школьник та інших науковців.

Безпосередньо специфіці діяльності парабанківських посередників присвячені праці А.М. Арістової, З.Г. Ватаманюка, О.М. Гладчук, О.Л. Дорош, І.С. Каракулової, А.С. Криклія, В.Л. Кротюка, М.Л. Лапішко, Є.Б. Ніколаєва, Г. Партин, Л.С. Співак та інших учених, дослідження яких мають велике теоретичне і практичне значення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наукових роботах вітчизняних та іноземних науковців наводиться значна кількість різноманітних заходів щодо удосконалення діяльності СПП. Однак у більшості з них спостерігається відокремлений підхід, суть якого полягає у розробці заходів щодо удосконалення діяльності окремих видів парабанківських посередників, або у вирішенні однієї певної проблеми розвитку СПП. На наш погляд, важливою передумовою подальшого розвитку зазначеної системи та управління нею є цілісний підхід до її реформування, суть якого полягає у розробці загальних заходів, реалізація яких призвела б до покращення діяльності СПП у цілому, а не лише її окремих складових.

Мета статті – визначити і розкрити суть основних напрямів реформування СПП та підвищення ефективності діяльності цих посередників на фінансовому ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгляд чисельних наукових досліджень, чинного законодавства та статистичного матеріалу з питань функціонування фінансового посередництва в Україні [4] дозволяє до основних напрямів підвищення ефективності діяльності СПП на фінансовому ринку віднести наступні (рис. 1):

- 1) удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності СПП;
- 2) формування механізмів підвищення взаємної довіри економічних суб'єктів та парабанківських посередників;
- 3) забезпечення інформаційної прозорості діяльності СПП;
- 4) удосконалення державного регулювання СПП.

1. Удосконалення нормативно-правового забезпечення є важливим елементом покращення функціонування СПП і це може відбуватися водночас двома способами:

– удосконалення законодавства щодо функціонування діяльності СПП як складової фінансового ринку. Для цього пропонується внести зміни до Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” з визначенням такого поняття, як “фінансовий посередник”, наведенням класифікації фінансових посередників, визначенням змісту таких категорій, як “парабанківський посередник”, “система парабанківських посередників”. Внесення наведених змін дозволить однозначно закріпити зміст цих понять на законодавчому рівні для подальшого дослідження зазначеної системи як складової фінансового ринку;

– удосконалення законодавства щодо розвитку окремих елементів СПП. Варто відзначити, що у сучасних умовах діяльність майже всіх парабанківських посередників урегульована законодавчими актами. Виключення складають лише ломбарди, факторингові компанії та фінансові компанії загалом (табл. 1).

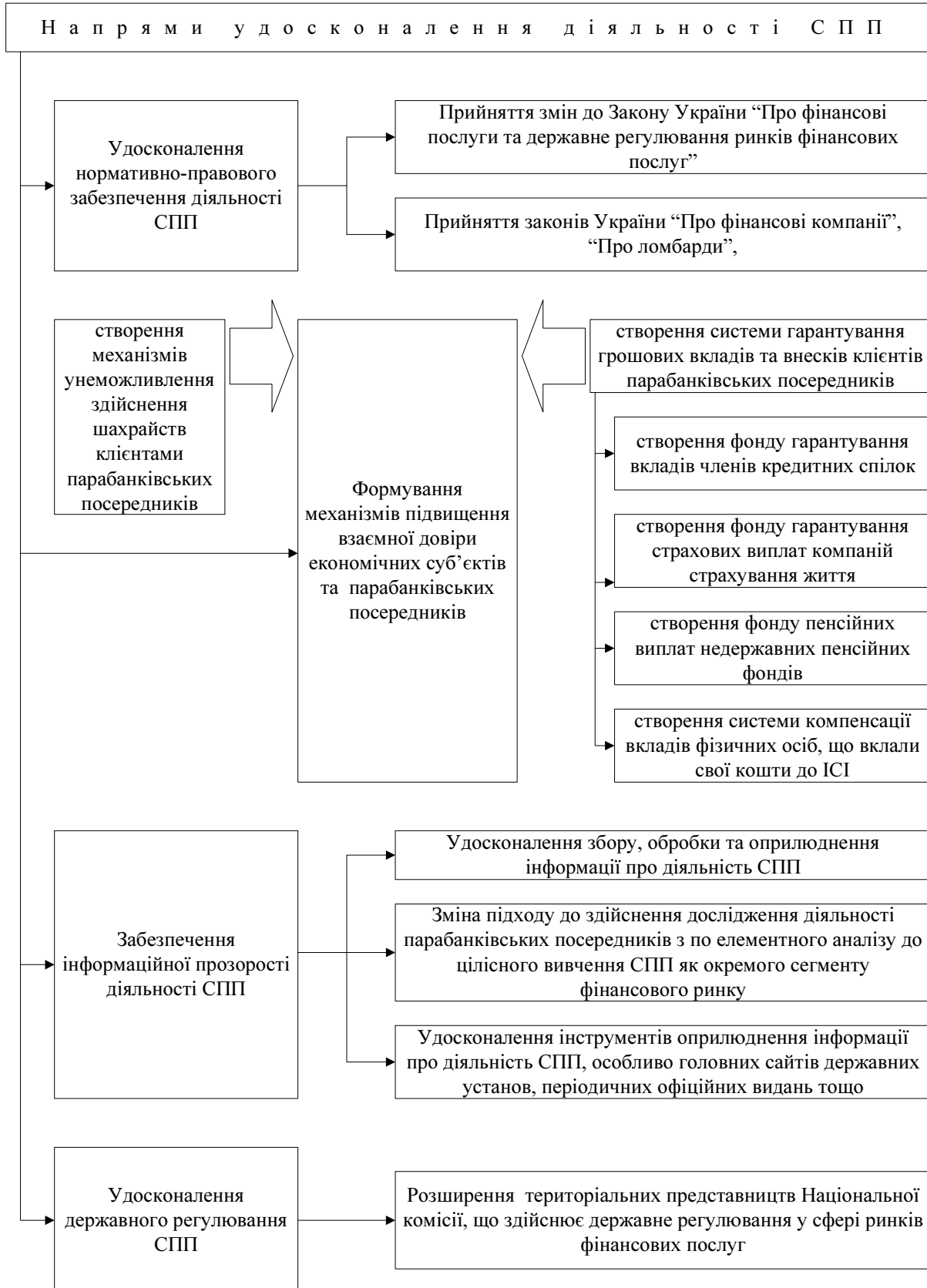

Рис. 1. Основні напрями підвищення ефективності діяльності СПП

Таблиця 1

Законодавча база діяльності парабанківських посередників*

Назва закону					
<i>Основні законодавчі акти, що регулюють діяльність на фінансовому ринку</i>					
Конституція України					
Укази Президента України щодо діяльності парабанківських посередників					
Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України					
Закони України					
Господарський кодекс України					
Цивільний кодекс України					
Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”					
Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”					
Закон України “Про Національний банк України”					
Закон України “Про банки та банківську діяльність”					
Закон України “Про іпотеку”					
Закон України “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати”					
Закон України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні”					
Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”					
Закон України “Про обіг векселів в Україні”					
Закон України “Про акціонерні товариства”					
Закон України “Про господарські товариства”					
Закон України “Про приватизаційні папери”					
Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок”					
Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”					
Закон України “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними”					
<i>Основні законодавчі акти, що додатково регулюють діяльність окремих парабанківських посередників</i>					
Система парабанківських посередників			Назва закону		
с е к т о р и	Страхові установи	е	страхові компанії	Закон України “Про страхування”	
			недержавні пенсійні фонди	Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення”	
		л	кредитні спілки	Закон України “Про кредитні спілки”	
			ломбарди	–	
	Кредитні установи	м	е	фінансові компанії	Закон України “Про фінансовий лізинг”
					Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні”
					Закон України “Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла і операціях з нерухомістю”
					Декрет КМУ “Про довірчі товариства”
Інвестиційні установи	т	и	інститути спільного інвестування	Закон України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”	

Джерело: дані офіційного сайту Верховної Ради України www.rada.gov.ua.

Необхідність прийняття Закону України “Про фінансові компанії” обумовлена важливістю подальшого розвитку цих установ та формування теоретичної бази їх діяль-

ності. На сьогодні не існує однозначного трактування поняття “фінансова компанія”. До фінансових компаній прийнято відносити різні фінансові установи, що здійснюють широкий спектр різноманітних фінансових послуг, що обумовлює складність дослідження функціонування цих посередників. Так, до фінансових компаній Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, відносить установи, які надають фінансові послуги, державне регулювання яких відповідно до чинного законодавства віднесено до її компетенції, окрім тих установ, які надають послуги у страховій діяльності, діяльності з надання послуг накопичувального пенсійного забезпечення, а також фінансових установ – юридичних осіб публічного права, кредитних установ, у тому числі кредитних спілок та ломбардів [11].

На нашу думку, у новому Законі України “Про фінансові компанії”, який необхідно прийняти, має бути чітке визначення поняття “фінансова компанія”, наведений її статус, форма організації та перелік послуг, які фінансова установа може здійснювати на території країни. Також у законі необхідно визначити умови реєстрації та ліцензування фінансових компаній, принципи їх діяльності та специфічні ознаки, що будуть відрізняти цей вид фінансового посередництва від інших парабанківських установ.

Особливу увагу необхідно приділити питанню класифікації як фінансових компаній, так і послуг, що ними надаються. В основу класифікації можна покласти, наприклад, принцип формування інвестиційних ресурсів фінансовими компаніями з поділом їх на дві групи: ті, що надають послуги, пов’язані з залученням та розміщенням фінансових ресурсів, та ті, що надають послуги більш обслуговуючого характеру (обмін валют, переказ коштів тощо). Стандарти класифікації фінансових компаній мають важливе значення як з точки зору державного регулювання їх діяльності, так і з точки зору взаємодії з клієнтами та партнерами.

Прийняття закону з чіткою регламентацією діяльності фінансових компаній призведе до підвищення рівня довіри до них з боку інвесторів як у країні (особливо з боку населення), так і за її межами, що сприятиме збільшенню інвестицій в економіку. Іноземних інвесторів не може не привабити більш проста, у порівнянні з банками, процедура створення фінансових компаній, що може у майбутньому призвести до залучення іноземних інвестицій саме до цієї галузі. Так, з точки зору універсалізації діяльності фінансові компанії подібні до банків, але мають ряд переваг:

- незарегульованість з боку контролюючого органу, оскільки діяльність банківської системи суворо контролюється з боку НБУ;
- кращі умови входження на ринок, де поки що не існує жорстких нормативів щодо розміру статутного капіталу;
- можливість більш ефективно працювати в таких сегментах, як мікрокредитування фізичних осіб та підприємців, оскільки фінансові компанії, як і кредитні спілки та ломбарди, можуть надавати кредити оперативніше, за спрощеною процедурою;
- можливість фінансувати довгострокові інвестиційні проекти на відміну від банківських структур, котрі, як правило, залучають кошти на порівняно короткий термін (депозити строком більш як на один рік нині майже не залучаються);
- більш спрощена система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, яка формується на підставі загальних для всіх суб’єктів ринку стандартів бухгалтерського обліку та звітності (банківська система має більш деталізовану та громіздку систему організації бухгалтерського обліку, статистичної і фінансової звітності).

Прийняття Закону України “Про фінансові компанії” сприятиме формуванню додаткового інвестиційного ресурсу СПП, який збільшить її можливості щодо здійснення впливу на розвиток фінансового ринку і, можливо, зменшить цікавість інвесторів до

вітчизняної банківської системи, оскільки відомо, що переважна більшість найпотужніших банків у країні вже належить іноземним фінансовим структурам [5].

Важливою складовою подальшого розвитку СПП є не просто створення необхідних законодавчих актів, які стимулюватимуть розвиток цих установ, але і прийняття їх вчасно та належної якості, оскільки величезна кількість різноманітних поправок, доповнень та змін, що приймаються після вступу в дію закону, не сприяє стабільному розвитку будь-яких суб'єктів. Щоправда, в умовах політичної ситуації нашої країни прийняття законів вчасно є складним процесом і поступово стає об'єктивним фактором, який не піддається прогнозуванню.

Серйозним кроком удосконалення діяльності СПП може бути розробка на державному рівні різноманітних програм розвитку як окремих секторів зазначеної системи, так і її в цілому. В Україні такі кроки здійснювались у напрямку розвитку страхового ринку шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України відповідних програм і концепцій. Однак реалізація основних положень прийнятих документів виконується дуже повільно, а іноді найбільш важливі їх аспекти залишаються декларативними. Наприклад, у Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року [9] велику увагу приділено: захисту прав споживачів страхових послуг (заходи щодо реалізації цього пункту виконані всього на 50 %); посиленню контролю до забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості, розміру чистих активів і статутного капіталу страховиків. Проте фінансово-економічна криза показала, наскільки нестабільним є фінансовий стан страхових компаній у країні. Не створено згідно з цим документом фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, не втілене в життя альтернативне розв'язання спорів на ринку страхових послуг. Не створено Центр розвитку страхування, не розроблені Державна цільова програма проведення науково-дослідних робіт у сфері страхування та підготовки фахівців для страхового ринку, Державна цільова програма інформування населення через засоби масової інформації про діяльність ринків фінансових послуг.

Важливою складовою цього напрямку підвищення ефективності СПП є також планування діяльності державних органів влади, що регулюють діяльність парабанків. На сьогодні відсутні стратегічні програми розвитку Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку. А це певним чином впливає на їх діяльність і робить державні органи виконавчої влади залежними від політичної приналежності їх керівників, коли програма дій переглядається з кожною новою зміною керівництва.

2. *Формуванню механізмів підвищення взаємної довіри економічних суб'єктів та парабанків* необхідно приділити особливу увагу, оскільки це є серйозною передумовою подальшої діяльності усієї СПП.

Фінансово-економічна криза показала низку невирішених проблем функціонування парабанківських установ в Україні. Проблеми з виплатою страхових відшкодувань, неповернення депозитів фізичним особам, різке зниження вартості цінних паперів українських підприємств підірвали і без того хитку довіру клієнтів до діяльності зазначених установ.

Фінансово-економічна криза продемонструвала, що довіра парабанківських посередників до своїх клієнтів також була невинуватою та завищеною. Численні махінації зі страховими виплатами, тотальне неповернення кредитів, неспроможність вчасно виконувати свої зобов'язання за лізинговими угодами вказують на необхідність перегляду парабанківськими посередниками політики взаємодії з клієнтами.

Саме тому актуальним стає розробка та впровадження ефективно діючих механізмів підвищення рівня взаємної довіри економічних суб'єктів та парабанківських посеред-

ників, до яких можна віднести: створення системи гарантування внесків членів кредитних спілок; створення фонду гарантування страхових виплат компаній страхування життя; створення фонду виплат недержавних пенсійних фондів; створення системи компенсації внесків фізичних осіб, що вклали свої кошти до ІСІ; створення реєстру страхових шахраїв; ефективного використання послуг бюро кредитних історій тощо.

Уже декілька років на різних рівнях обговорюється питання створення Фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок, що надало б поштовху до залучення фінансових ресурсів цими установами, сприяло б певній стабілізації їх розвитку та збільшенню довіри населення до цих посередників.

У Верховній Раді України на сьогодні зареєстрований проект Закону України “Про Фонд гарантування вкладів членів кредитних спілок”, у якому зазначено, що Міністерство фінансів стане співзасновником Фонду, зробивши внесок до його статутного капіталу в розмірі 50 млн. грн у вигляді державних облігацій. Усі кредитні спілки, які залучають депозити, повинні обов’язково брати участь у Фонді з перерахуванням першого внеску в розмірі 1 % від суми вкладів. Однак протягом майже чотирьох років (з жовтня 2008 року) цей законопроект не прийнято навіть у першому читанні, незважаючи на те, що Національна асоціація кредитних спілок України послідовно відстоює позицію про необхідність системи державного гарантування внесків членів кредитних спілок.

Необхідною передумовою розвитку парабанківських посередників є створення системи компенсації коштів інвесторам – фізичним особам, аналоги якої успішно діють у розвинутих країнах. Так, заслуговує на увагу британська схема компенсації інвесторам, яка почала працювати у 1988 році після серії скандалів щодо фінансових махінацій із залученими від населення коштами. Усі ліцензовані компанії та фонди є учасниками схеми й сплачують внески. Навіть успішні компанії зацікавлені у цьому, оскільки схема підвищує довіру інвесторів, і вони охочіше вкладають свої кошти. Загальна сума внесків за рік з усіх компаній та фондів становить близько 100 млн фунтів стерлінгів. За схемою втрати відшкодовуються лише тим, хто втратив гроші, починаючи з грудня 1986 року, і тим, хто робив внески через ліцензовані інвестиційні інститути. Схема не дає гарантій професійним інвесторам, середнім і великим компаніям, державним організаціям, які самі мають змогу орієнтуватися на фондовому ринку. Схема компенсації починає діяти тільки за умови, що сама компанія виявляється неплатоспроможною. Гранична сума відшкодувань становить 48 тис. фунтів стерлінгів на людину у рік [2].

Створення подібної схеми в Україні дозволила б збільшити довіру населення до ІСІ та сприяти зростанню обсягів коштів, що вкладаються до них фізичними особами. За словами Голови Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, потенціал залучення фінансових ресурсів населення оцінюється експертами у 50-60 млрд. грн. Однак механізмів, стимулів, а головне – гарантій, необхідних для запуску цього величезного інвестиційного потенціалу в оборот для подальшого розвитку національної економіки, в Україні не існує.

Отже, в Україні є нагальна необхідність створення системи гарантування виплат фізичним особам – споживачам фінансових послуг парабанківських посередників, і це можна зробити кількома способами:

- внести зміни до щойно прийнятого Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” (який набере чинності через 6 місяців) та на базі Фонду гарантування банківських вкладів створювати відповідну систему;

- створювати окремі фонди по кожному випадку необхідності надання державних гарантій по вкладам (внескам) фізичних осіб;

- створити єдиний фонд гарантування вкладів (внесків) клієнтам парабанківських посередників.

На нашу думку, найбільш прийнятним є третій варіант, оскільки він дає можливість створити більш ефективну систему гарантування вкладів (внесків) клієнтам, що проявляється у такому:

- врахування всіх особливостей функціонування тих парабанківських посередників, специфіка діяльності яких вимагає створення такого фонду;
- зменшення бюджетних витрат на здійснення організації такого фонду та підтримки його роботи у майбутньому;
- спрощення системи контролю за діяльністю такого фонду з боку державних органів влади;
- краще обслуговування клієнтів у разі здійснення необхідності виплат, оскільки громадяни розуміють куди їм необхідно звертатися у разі виникнення таких проблем;
- часткове підвищення довіри громадян до діяльності парабанківських посередників тощо.

Варто відзначити також позитивний європейський досвід створення аналогічних систем. У Великобританії, наприклад, створена Система гарантування фінансових послуг (FSCS), яка відповідно до Закону України “Про фінансові послуги та ринки” від 2000 р. є незалежним органом. Зазначена система стала єдиною системою гарантування з кінця 2001 р., замінивши інші системи гарантування. FSCS є гарантійним фондом компаній з надання фінансових послуг: банківський сектор, страхування, страхове посередництво, інвестиційний бізнес, іпотечне посередництво. Для виконання поставлених цілей FSCS розподілений на підсхеми: система гарантування депозитів; страхова система гарантування; система гарантування у страховому посередництві, система гарантування інвестиційних компаній, система гарантування в іпотечному посередництві [13].

3. Одним з ключових напрямків розвитку СПП, з точки зору відновлення довіри до її діяльності з боку клієнтів, є *забезпечення інформаційної прозорості діяльності парабанківських посередників* [7].

У напрямку підвищення відкритості інформаційного середовища діяльності СПП необхідно, як мінімум:

- запровадити системний підхід до аналізу інформації про діяльність СПП як цілісного елементу фінансового ринку, розробити методики щодо збору, систематизації, обробки та оприлюднення інформації про її розвиток;
- розширити та поглибити кількість показників щодо діяльності парабанківських посередників, що збираються на сьогодні, внести зміни до діючих нормативних актів щодо надання відповідної інформації;
- розробити відповідні методики щодо збору інформації про діяльність регіональних систем парабанківських посередників і затвердити механізм її подачі до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- удосконалити механізм надання відповідей на письмові звернення громадян з метою отримання інформації про діяльність парабанківських посередників;
- створити гарячу лінію щодо роз’яснення інформації про діяльність СПП;
- удосконалити інструменти оприлюднення інформації (окрім головного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, варто публікувати основну статистичну інформацію у головному офіційному виданні та здійснювати його розповсюдження);
- покращити інформаційну наповненість головного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та створити сайти регіональних представництв Національної комісії.

Будучи реалізованим, усе наведене дозволить підвищити рівень поінформованості та обізнаності економічних суб’єктів у специфіці діяльності посередників фінансового

ринку, і така інформаційна прозорість не може не посилити відповідальність СПП при виконанні зобов'язань перед клієнтами.

4. *Удосконалення державного регулювання СПП.* Продовжуючи розгляд проблеми недостатньої довіри між парабанківськими посередниками та клієнтами у процесі надання фінансових послуг, стає очевидним, що для її розв'язання обов'язковим є втручання держави з метою регулювання діяльності СПП. Фінансові посередники – це, в основному, комерційні структури, які намагаються отримати прибутки, незавжди враховуючи права та інтереси тих, кого обслуговують. Тому клієнтів, особливо населення, має захищати держава.

Історія ж розвитку парабанківських посередників у незалежній Україні свідчить, що недостатній рівень регулювання з боку держави призводить до зловживань на фінансовому ринку з боку посередників та значно знижує рівень довіри клієнтів до діяльності цих установ, який відновити за короткий термін практично неможливо.

На сучасному етапі в Україні функції уповноважених органів у сфері регулювання за діяльністю парабанківських посередників розподілені між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (нагляд за страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, кредитними спілками, ломбардами, фінансовими компаніями), та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (здійснює контроль за діяльністю інститутів спільного інвестування).

Особливу увагу в питанні удосконалення державного регулювання СПП слід приділити реформуванню діяльності регіональних управлінь. Територіальні управління Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку представлені в усіх обласних центрах України. Натомість, територіальні управління Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, існують лише у 8 регіонах: Львівській, Тернопільській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Одеській областях, м. Києві та в Автономній Республіці Крим (м. Севастополь).

Актуальними, на нашу думку, стають питання формування територіальних управлінь Національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, у кожному обласному центрі, що обумовлено наступним:

– сучасна територіальна організація представництв зазначеного уповноваженого органу сформована у 2002-2003 роках. Однак на сучасному етапі обсяг наданих фінансових послуг парабанківськими посередниками у декілька разів перевищує показники 2003 р. Також спостерігається значне зростання кількості парабанківських посередників у 2010-2011 роках, що відповідно впливає на обсяг роботи, що повинні виконувати територіальні управління;

– фінансово-економічна криза продемонструвала низьку ефективність державного регулювання діяльності парабанківських посередників в Україні, що негативно вплинуло на функціонування всієї СПП загалом. Збільшення кількості територіальних управлінь Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, дозволить більш оперативно реагувати на скарги клієнтів щодо діяльності окремих парабанків та приймати необхідні рішення, оскільки працівники регіональних управлінь краще ознайомлені з діяльністю зазначених установ у своєму регіоні та з їх філіальною мережею;

– створення додаткових територіальних управлінь можливо виконати за рахунок деконцентрації працівників головного офісу Національної комісії, яка здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Це дозволить компенсувати витрати на утримання нових підрозділів за рахунок зменшення кількості працівників, що працюють у столиці, та збільшення їх чисельності у регіонах, де заробітна плата є, відповідно, меншою.

Висновки і пропозиції. Отже, подальший розвиток та підвищення ефективності діяльності СПП важко уявити без реалізації заходів загальнодержавного рівня, серед яких виділено наступні:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності СПП;
- формування механізмів підвищення взаємної довіри економічних суб'єктів та парабанківських посередників;
- забезпечення інформаційної прозорості діяльності СПП;
- удосконалення організаційної структури державного регулювання СПП.

Реалізація цих заходів призведе до покращення середовища діяльності парабанківських посередників і, безумовно, матиме позитивний вплив на діяльність СПП. Це активізує процес формування обсягу її інвестиційного ресурсу і посприє ефективному розвитку фінансового ринку України та національної економіки загалом.

Список використаних джерел

1. Арістова А. М. Аналіз діяльності небанківських фінансових установ / А. М. Арістова // *Фінанси України*. – 2004. – № 12. – С. 77-82.
2. Ватаманюк З. Г. Небанківські фінансові інститути у країнах Західної Європи / З. Г. Ватаманюк, О. Л. Дорош // *Фінанси України*. – 2003. – № 12. – С. 98-106.
3. Гусев Ю. Регулятор как представитель государства, должен быть выше любого участника рынка / Ю. Гусев // *Бизнес*. – 2010. – № 24. – С. 34-37.
4. Дубина М. В. Стан та перспективи розвитку системи парабанківських посередників / М. В. Дубина // *Науковий Вісник: фінанси, банки, інвестиції*. – Сімферополь: Національна академія природокористування та курортного будівництва, 2010. – № 3(8). – С. 52-57.
5. Жарій Я. В. Тенденції залучення іноземного капіталу до банківської системи України / Я. В. Жарій, М. В. Дубина // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. – 2007. – № 31. – С. 143-153.
6. Ільченко-Сюйва Л. В. Небанківські фінансові установи: досвід Європейського Союзу та можливості України / Л. В. Ільченко-Сюйва // *Економіка та держава*. – 2008. – № 11. – С. 76-78.
7. Камінський А. Б. Дослідження інформаційної прозорості інститутів спільного інвестування / А. Б. Камінська, Я. В. Соломка // *Фінанси України*. – 2010. – № 3. – С. 74-81.
8. Картамишева О. Правові форми та методи державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ / О. Картамишева // *Підприємництво, господарство і право*. – 2009. – № 7. – С. 46-49.
9. Корнєєв В. В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні / В. В. Корнєєв // *Фінанси України*. – 2008. – № 1. – С. 77-85.
10. Криклій А. С. Еволюція становлення небанківських фінансових інститутів в Україні / А. С. Криклій, І. С. Каракулова // *Економіка та держава*. – 2006. – № 6. – С. 9-11.
11. Положення про внесення інформації щодо фінансових компаній до Державного реєстру фінансових установ та встановлення вимог до облікової та реєструючої системи фінансових компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1030.1246.78&nobreak=1.
12. Славова Н. Правове становище кредитних спілок в Україні / Н. Славова // *Підприємництво, господарство, право*. – 2007. – № 8. – С. 61-63.
13. Фарат О. І. Передумови створення в Україні ефективної системи гарантування виплат у сфері страхування життя згідно з Європейськими стандартами / О. І. Фарат // *Науковий Вісник національного лісотехнічного університету України*. – 2007. – Вип. 17.8. – С. 249-256.